

Risitë, sfidat dhe disa refleksione mbi pasqyrat e reja financiare

Erëza ARIFI,

Kandidate e shkollës së Doktoraturës, Departamenti Financës, FEUT

Për një profesionist kontabiliteti dhe për çdo studiues dhe njohës të mirë të kësaj fushe, që udhëhiqet në punën dhe veprimtarinë e përditshme nga parime të shënjta morale dhe profesionale, zhvillimet në fushën e kontabilitetit në dy dekadat e fundit kanë qënë të vrullshme. Ato kanë qënë dhe janë të tilla, për shkak të ndryshimit dhe vrullit të ndryshimeve në bërthamën e shoqërisë dhe të ekonomisë, në marrëdhëniet e pronësisë.

Rishikimi, permiresimi dhe modernizimet e standardeve të kontabilitetit kanë shërbyer **për të përafruar kontabilitetin dhe shërbimet e tij me kulturën profesionale dhe eksperiencën europiane** në këtë fushë. Ato **kanë pasuruar fjalorin profesional** dhe kanë shërbyer edhe **për të mbajtur më të lidhur profesionistët e kontabilitetit, me zhvillimet, me risitë që solli modeli ekonomik i tregut** dhe vlerësimi kontabël bazuar në vlerën e drejtë.

Disa arritje dhe risi njeheresh

Pa i vënë vetes detyrë, që të listoj gjithë arritjet dhe risitë, në mënyrë të sintetizuar, mund të nënvizoj se standardet e reja, e kanë pasuruar eksperiencën dhe praktikën tonë kontabël në disa fusha dhe dimensione njëherësh.

Së pari, ato kanë sjellë risitë që trajtimi kontabël dhe pasqyrat financiare, **raportimi financiar i të gjitha llojeve dhe kategorive të biznesevë të jetë i përafërt**. Kjo do të thotë se nuk ka diferenca të mëdha të zyrtarizuara në trajtimin kontabël të entiteteve. Përderisa shumica dërmuese e bizneseve në vëndin tonë, është e kategorisë Ndërmarrje të vogla dhe të mesme, këto standarde duket që ju shkojnë më shumë për shtat, ju përshtaten më shumë. Zgjedhja e KKK, për të adoptuar si standarde kombëtare kategorinë e standardeve ndërkombëtare të NVM, **është një qëndrim strategjik që duhet inkurajuar dhe mbështetur**. Shërbimi kontabël i tyre është i bazuar te kontabiliteti i përgjithshëm dhe llogaritë sintetike.

Së dyti, standardet **kanë sjellë mjaft risi që kanë lidhje me vlerësimin**. Personalisht këtë e quaj, nga njëra anë dinamizmin e madh dhe progresin në vlerësimin kontabël, duke përdorur vlerën e drejtë, apo vlerën e tregut, dhe nga ana tjetër **kanë sjellë me vete edhe rritjen e lirisë profesionale** të profesionistëve që të kërkojnë midis disa mënyrave të vlerësimit, atë që është dhe çmohet me e drejtë dhe më afër të vërtetës. Një mall, një aktiv, një pasuri, një mjet, një ndërmarrje, thuhet në Ligjinë e Çmimit të njëjtë në Financë, vlen aq sa shitet. Nga ana tjetër, dy mallra të njëjtë nuk shiten gjithnjë njëlloj. Kjo do të thotë se ka diferenca, shpesh herë të mëdha midis vlerës dhe çmimit. Ndaj standardet krijojnë mundësinë që profesionistët të kërkojnë vlerësimin më të drejtë dhe gjithnjë në kërkim të asaj metode vlerësimi që është e bazuar sa në parimet e vlerësimit, aq edhe në parimet dhe kodet profesionale.

Së treti, **standardet e reja**, edhe pse janë një frymë e re dhe formulime të reja, **ruajnë boshtin e standardeve kombëtare të Kontabilitetit**. Standardet e reja janë një përmirësim dhe progres i tyre. Ato ngrihen dhe implementohen si të thuash mbi themelet e standardeve kombëtare. Kjo i ka shërbyer për mirë përmirësimit të cilësisë së shërbimeve kontabël dhe rritjes së aftësive profesionale të tyre. Mbajtja në të njëjtën linjë e standardeve të reja është kontribut në evitimin e një lloj anarkie dhe shpërqëndrimi që

ndodh natyurshëm në raste të tilla, kur në një fushë, ligjet apo aktet rregullatore ndryshojnë shpesh, ndryshojnë dhe dalin rregulla të reja, pa përvetësuar dhe konsoliduar njohejt e standardeve të vjetra.

Së katërti, Pa asnjë rezervë, dëhiroj të nënvizoj se standardet e NVM kanë përmirësuar nivelin e mësimdhënies dhe kanë përmirësuar dhe kanë pasuruar leksionet dhe materialet e tjera didaktike. Përkthimi dhe shqipërimi i standardeve dhe kontributi i KKK në këtë fushë është një vlerë e shtuar në fushën e kontabilitetit dhe të raportimit financiar në vëndin tonë. Puna për njohjen dhe trajnimin me standardet e reja, ka qënë dhe mbetet një sektor i veprimtarisë intensive të shoqatave dhe organizmatave profesionale të fushës së kontabilitetit. Vetëm SHKFSH, që në datën 01 qershor 2016, kishte të rregjistruar në regjistrin e antarësisë 4882 antarë, ka trajnuar përgjatë vitit 2015 mbi 740 profesionistë, me statusin Kontabël të Miratuar aktivë, Kontabël të miratuar jo aktivë, kandidatë për Kontabël të Miratuar dhe antarë të rinj. Shoqata jonë, ka organizuar përveç kurseve të trajnimit dhe të formimit profesional në fiskalitet, edhe kurse në njohjen, interpretimin dhe zbatimin e standardeve të reja.

***

Me qëllimin e mirë, në shërbim të përmirësimit, në vazhden e frymës së përcjellë nga Këshilli Kombëtar i Kontabilitetit dhe në përgjigje afirmative të ftesës së bërë prej organizatorëve të konferencës së sotme, në mënyrë modeste, do të dëshironim që të adresonim disa sugjerime, apo më mirë të tërheqim disa refleksione që baza e kontabilistëve i artikulon në mënyrë të natyrshme dhe me vetëdije të lartë profesionale. Gjykojme se është detyra e të gjithëve që të reflektojmë dhe të kontribuojmë në përmirësim të qartësisë dhe thjeshtësisë të informacionit kontabël dhe të përdorimit me lehtësi të tij në shërbim të vendimmarrjes dhe të menaxhimit. Sidoqoftë, duhet nënvizuar se **asgjë nuk është perfekte**. Perfekte është vetëm fakti që asgjë nuk është e tillë. **Sugjerimet tona do të përqëndrohen në tre linja kryesore.**

1. Pasqyrat Financiare, Standardi

2. Përderisa pasqyrat financiare janë artikuluar dhe formuluar prej nesh, për cilësinë, mënyrën e formulimit, përmbajtjen e fjalëve dhe kontekstin gjithëkush mund të shprehë opinione. E përbashkëta është e lidhur me faktin se përmbajtja e formulimeve duhet të nënkuptojë, përfshijë, shprehë dhe përfaqësojë gjithnjë të njëjtën gjë. Në këtë kuptim, **misioni ynë është i lidhur me faktin që ato, pasqyrat financiare të jenë sa të thjeshta aq edhe të qarta.**

1. Në pasqyrat tona financiare, Standardi numër 2, pasqyra e pozicionit financiar, bilanci, por edhe në pasqyra të tjera, përdoren për herë të parë disa terma për të shprehur zëra të aktiveve dhe pasurisë, apo zëra të detyrimeve, që kam bindjen se nuk tingëllojnë mirë dhe nuk kanë ngjitur në kulturën dhe terminologjinë profesionale të profesionistëve. Në Direktivën e re të Bashkimit Europian, (qershor 2013), thuhet qartë se: **"Bilanci paraqet formën ligjore të llogarive"**. Pak a shumë të njëjtin përkufizim kanë edhe dy direktivat e tjera, direktiva 4 dhe direktiva 7, të BE të cilat kanë shumë vite që janë artikular dhe hartuar. Në fushën juridike, në fushat profesionale, në fjalorin e fiskalitetëve, në fushën e financës, dhe në fusha të tjera, termat duhet të shprehin përmbajtjen e lëndës. Në këtë linjë, mendoj se disa fjalë nuk shprehin thelbin dhe ajo që nuk tingëllon mirë, është e lidhur me faktin se i largohet esencës. Kështu, **në aktivin e Bilancit, përdoren termat: të drejta të arkëtueshme** (nga aktiviteti i shfrytëzimit, nga njësitë ekonomike brënda grupit, nga njësitë ekonomike ku ka interesa pjesmarrëse, apo të drejta të arkëtueshme të tjera), ndësa **në krahun e detyrimeve dhe të Kapitalit, përdoren termat: të pagueshme** (për aktivitetin e shfrytëzimit, të pagueshme ndaj njërive ekonomike brënda grupit, të pagueshme ndaj njërive ekonomike ku ka interesa pjesmarrëse, të pagueshme ndaj punonjësve, të pagueshme ndaj sigurimeve shoqërore dhe shëndetësore, dëftesa të pagueshme, të pagueshme për detyrimet tatimore, të tjera të pagueshme, etj). Kjo formë të shprehuri nuk më duket korrekte, për shumë arsye, ndër të cilat po rendis:

Së pari, kjo mënyrë të shprehuri nuk ka lidhje me "**formën juridike të llogarive**" që insiston direktiva. Këto formulime bien ndesh me formulimet që kemi, që përdorim, që shprehin raporte juridike dhe që punojmë në legjislacionin tregëtar dhe atë fiskal në vëndin tonë. Për të qënë i saktë në opinionin tim, kam studiuar me shumë përgjegjësi dhe vëmëndje 14 ligje dhe VKM mbi Tregëtarët dhe Shoqëritë Tregëtare në Republikën e Shqipërisë, ndër të cilët përmend: Ligjin "Për tregëtarët dhe Shoqëritë Tregëtare, Për Qendrën Kombëtare të Rregjistrimit, (së fundi Për Qendrën Kombëtare të Biznesit), Për liçensat autorizimet dhe Lejat, Për Falimentimin, Për Konkurrencën, Për tregëtinë elektronike, Për përgjegjësitë penale të personave Juridike, Për Proçedurat Tatimore në RSH, Për tatimin mbi të ardhurat, si dhe disa VKM. **Në legjislacionin tonë në fjalë përdoren termat që burojnë nga raportet tregëtare. Ekonomia e tregut është e bazuar te veprimtaria tregëtare dhe kjo e fundit është e bazuar te kontrata, të drejtat dhe detyrimet midis palëve** që burojnë nga një veprimtari shitblerjeje, shfrytëzimi, shërbimi, apo çdo formë tjetër, por që juridikisht quhet veprimtari tregëtare. Legjislacioni përdor termat Klientë, Debitorë, Furnitorë, Kreditorë, apo të drejta mbi dhe ndaj këtyre palëve. Nga studimi me vëmëndje i disa relacioneve që kanë shoqëruar propozimet e qeverive të ndryshme për miratimin e këtyre ligjeve, ndër të tjera thuhet se ... janë terma që përdoren në kontabilitet dhe që shprehin të drejtat dhe detyrimet ndaj palëve të treta. Formulimet në legjislacion bazohen te parimi që kontabiliteti dhe dokumentat bazë kontabël janë provë juridike. Mbi këtë vlerë, është ndërtuar gjithë praktika juridike dhe është organizuar shprehja e të drejtës së pronësisë. Sa për ilustrim, në Ligjin "Për Tregëtarët dhe Shoqëritë Tregëtare" termi Kreditorë përdoret 233 herë, ose mesatarisht një herë në çdo nen. Ndërsa termi debitor/ë dhe kreditor/ët, në ligjin për Falimentimin përdoren në më shumë se 415 herë në 280 nenet që ka ligji. Që pasqyrat e pozicionit financiar dhe ato të performancës financiare **të jenë në shërbim dhe në harmoni me gjithë legjislacionin tregëtar** ato duhet të përdorin termat që përmëndëm dhe duhet të reflektojnë këtë fakt.

Së dyti, në kulturën legislative dhe aktet rregullative, sikurse janë edhe pasqyrat financiare përderisa janë bërë të detyrueshme me urdhërin numer 64, korrik 2014, te Ministrit të Financave, ka një praktikë dhe filozofi, sipas të cilës, **një ligj, një praktikë, një akt, që nuk "ngjit", që nuk pranohet nga publiku, që nuk "kapërdihet" dhe nuk vetë ekzekutohet, duhet ndryshuar.** Nga kontaktet me profesionistët, më rezulton se një pjesë e mirë e tyre kanë bërë përshtatje. Nga njëra anë e drejta dhe sjellja e profesionistëve për te përdorur dhe ndryshuar formulimet, është shprehje e lirisë së tyre profesionale. Por, nga ana tjetër, kjo tregon që jo të gjitha shprehjet dhe formulimet janë bërë dhe bëhen pjesë e kulturës së tyre të punës. Kjo praktikë dhe kjo kulturë në botën fiskale është mjaft e njohur. Shëmbujt e ndryshimeve të tilla në legjislacionin tatimor janë të shumë edhe në kulturën fiskale për vëndin tonë. Po marr termin: **detyrime afatshkurtëra të pagueshme për aktivitetin e shfrytëzimit.** Është fjala për detyrimet ndaj furnitorëve! Pse të mos shkruhet më shkurtë, më thjeshtë dhe më qartë: **detyrime ndaj furnitorëve?** Më e plotë, ndoshta edhe më e qartë do ishte: detyrime ndaj furnitorëve për veprimtarinë kryesore. Fjala shfrytëzim në shqip nuk ka të njëjtin konotacion me fjalën shfrytëzim që kanë përdorur francezët, të cilët kanë 35 vjet që e kanë hequr, apo që përdorin edhe gjuhët e tjera.

Së treti, Formulime të tilla, nuk janë të bazuar në kulturën kontabël dhe as në eksperiencën kontabël të asaj që quhet europa kontinentale. Praktika kontabël italiane që e kemi afër dhe që ka pasur tradicionalisht ndikime në vëndin tonë, përdor termat: kredi akorduar klientit, kredi akorduar të tjerëve në aktiv dhe detyrimi ndaj furnitorëve dhe detyrime ndaj të tjerëve në pjesën e detyrimeve. **Zvicranët**, përdorin në pjesën dhe hapësirat frankofone, termat Debitorë dhe Klientë, në aktiv dhe Furnitorë, Kreditorë dhe detyrime të tjera, në pjesën e detyrimeve. **Francezët** përdorin termat: Klientë dhe debitorë, ndërsa në krahun e detyrimeve përdorin termat Furnitorë, përdorin termat Kreditorë, përdorin termat detyrime ndaj shtetit, detyrime ndaj sigurimeve shoqërore, detyrime ndaj palëve të lidhura, të drejta dhe detyrime ndaj ortakëve, debitorë të tjerë/kreditorë të tjerë. **Në Gjermani**, përdoren termat të drejta ndaj Klientëve, detyrime ndaj furnitorëve, të tjerat janë pothuaj njëlloj. **Edhe**

versioni anglez, në të cilin duket që janë bazuar hartuesit dhe propozuesit e KKK të këtyrë termave, shprehin në mënyrë të domosdoshme faktin që qoftë detyrimet për tu paguar, qoftë të drejtat për arketim, duhet të jenë të adresuara ndaj palëve të lidhura në veprimtari tregëtare. Fjala klient dhe fjala furnitor, fjala debitor dhe fjala kreditor, nuk mund të suprimohen. Ato janë pjesë e fjalorit të ditës. **Një shitës** nuk thotë **sot kam pasur shumë të arkëtueshme**, por thotë sot kam pasur **shumë klientë**, nuk thotë kam **shumë të pagueshme** por **thotë kam shumë detyrime**.

Së katërti, kontabiliteti, **zanafillën e ka te koncepti i debisë dhe i kredisë**, të cilat janë në thelb **rrënja gjuhësore e fjalëve debitorë dhe kreditorë**. Nuk duhet ti abandonojmë këto terma origjine. Përpara se të përdorim formulime të reja dhe shprehje të reja, cila është arsyeja që nuk duhet të përdorim, apo përshtasim ato që ekzistojnë?

Së pesti, formulimet **nuk respektojnë traditën, kulturën tonë profesionale, shkollën, dhe gjithë pasurinë intelektuale të fituar në këtë fushë**. Besoj nuk ka **faktorë që na ngutin, na forcojnë të mos marrim në konsideratë** atë pak përvojë që kemi në fushën e kontabilitetit? Në vendin tonë, në shumë fusha, është përdorur me pasoja, braktisja e përvojës pa arsye, pa analizë, për shkak të amatorizmit. E di që duke përdorur rrethanorin "përvojë e pakët" nuk jam i saktë dhe ndoshta fyej themeluesit dhe kontribuesit e mëdhenj të kontabilitetit në vëndin tonë. Por, si përfaqësuesi më i lartë i Shoqatës së Kontabilistëve dhe Financierëve të Shqipërisë, dhe Profesor universiteti i Financës dhe i kontabilitetit, më duhet të vë theksin te respekti për arritjet. Kush nuk di nga vjen, nuk di të përdorë "busullën" ku shkon, nuk gjen dot rrugën e duhur.

Së fundi, por pa pretenduar se i trajtova në mënyrë ezauruese të gjithë faktorët, **është faktori gjuhësor**. Te pasqyra e Fluksit të Mjeteve Monetare, (Metoda direkte), ka një zë që të lodh kur e lexon. Po e citoj: **"Të paguara për detyrimet e pagueshme dhe detyrimet ndaj punonjësve"**. Nuk po e komentoj. Kam vuajtur për ta kuptuar këtë shprehje. Në Bilanc, në pjesën e detyrimeve përdoret termi: **Dëftesa për tu paguar?** Tipologjia e fjalës dëftesë, është e lidhur vërtetë me dokumentin që i lëshohet dikujt për të vërtetuar se i kemi marrë diçka, apo se ai ka paguar apo ka dhënë diçka. Por, fjala dëftesë përdoret edhe për dëftesën e shkollës, edhe dëshmi. Po për transaksionet elektronike, me paranë e padukshme apo me rregjistrimet elektronike, qe nuk ka deftese? Po veprimet me karta manjetike? Pse duhen shprehur në mënyrë kaq konfuze termat tona profesionale, në një gjuhë shumë të pasur? Fjala detyrime të tjera, është më e thjeshtë, më e qartë, më e plotë, pa mëdyshje. **(Po citoj nga Fjalori i gjuhës shqipe: Detyrim është zotimi që marrim ndaj dikujt apo diçkaje, zakonisht sipas një marrëveshje, para, prodhime, mall, etj. Detyrime shtetërore, detyrime tregëtare, shlyen detyrimet, paguan detyrimet. Ka më qartë?)** Një njohës dhe përkthyes i talentuar i anglishtes, përkthyes i dhjetra librave kryevepra, profesor në universitet, nënvizon: përkthimi është shkencë, fjalët nuk duhet dhe nuk mund të përkthehen të shkëputura. Përkthimi wshtw i duhuri kur gjëndet fjala që shpreh përmbajtjen e termit, jo të përdoret kuptimi i parë frazeologjik i fjalës që gjëndet në fjalor.

Fjala Kreditor, është fjalë e fjalorit të gjuhës shqipe. Kuptimi i parë dhe i vetëm i së cilës është e lidhur me detyrimet kreditore që i burojnë një ndërmarrje ndaj një ndërmarrjeje tjetër, debitore, të lidhur me raporte tregëtare për mallra dhe shërbime. Po kështu edhe fjala furnitor dhe furnizim, nëpërmjet veprimtarisë tregëtare të shitblerjes.

Edhe një shpjegim të fundit gjuhësor. Fjalët, të arkëtueshme dhe të pagueshme, janë mbiemra. Në pasqyrat financiare të pozicionit financiar, në Bilanc, apo në aneksin e llogarisë së rezultatit financiar, duhet të prezantohen elementët pasurorë dhe detyrimet me emrat e elementëve, jo me mbiemrat. **Në fillim duhet shpjeguar dhe prezantuar kryefjala, emri, pastaj funksioni, cilësia**, rrethanat apo karakteristikat e kryefjalës. Ne e kemi mundësinë që në termat e kontabilitetit, në raport me segmentet e

tjera të shoqërisë të prezantohemi në mënyrë dinjitoze.

2. Aktivet Biologjike, Standardi numër 13. Në rradhë të parë gjykoj se aktivet biologjike dhe marrëveshjet konçensionare mund të ishin në dy standarde të veçuara. Prezenca e standardit të aktiveve biologjike është një nevojë për shërbimet tona të kontabilitetit, nevojë e cila është evidentuar nga antarësia e Shoqatës së Kontabilistëve dhe Financierëve të Shqipërisë. Numri i bizneseve të organizuara, me trajtën e një shoqërie tregëtare, që ushtrojnë aktivitet ekonomik në fushën e aktiveve biologjike është rritur dhe ka tendencën të shtohet. Vetëm në periferi të Tiranës, numërohen rreth 76 biznese që ushtrojnë aktivitetin e mbarështrimit të gjedhit, të të imtave, të pularive dhe të prodhimit të vezëve, të grumbullimit dhe transformimit të priodukteve bujqësore dhe blegtorale. Ky standard, besoj se ndaj të njëjtin opinion me gjithë të pranishmit, plotëson një boshllëk që ka krijuar mungesa e kontabilitetit në këtë fushë në shkollat e larta në Shqipëri. Nga ana tjetër, trajtimi i aktiveve biologjike është mjaft i cinguar. **Praktika e kontabilitetit, ka nevojë që në këtë standard të marrin përgjigje për pyetjet:** si do të trajtohen kalimet në kopenë themelore kategoritë në rritje të gjësë së gjallë? Si do të trajtohet dhe vlerësohet kostoja e produktit nga kategoritë që japin me shumë se një produkt (disa kategori japin dhe mbarështohen për tre dhe katër produkte)? A amortizohen dhe si amortizohen kategoritë e kopesë themelore apo masivet drufrutore? Si do të trajtohen kontabilisht aktivet biologjike që kanë trajtën e aktiveve dekorative, fidanave për shitje, akuariumet, etj?

3. Marrëveshjet Konçensionare, Standardi numër 13. E vlerësoj të dobishëm përfshirjen e marrëveshjeve konçensionare në standardet e reja. Në vëndin tonë, **deri tani numërohen rreth 1865 marrëveshje konçensionare**, dhënë me shumicë në 15 vitet e fundit. Këtij numri nuk i janë shtuar **mbi 525 marrëveshje që kanë të bëjnë me statusin e personave të stimuluar në Turizëm**. Edhe këto marrëveshje janë të karakterit konçensionar, të cilat bazohen në veprimtarinë e stimuluar, akorduar me VKM, në përputhje me ligjin e kësaj fushe, i cili është abroguar në vitin 2009. Ndërkohë, këto subjekte, kanë në objektin e veprimtarisë së tyre tokën apo të drejtën e enfiteozës akorduar për 99 vjet nga shteti, kompanive dhe subjekteve që kanë marrë në përdorim për ta zhvilluar tokën në bregdet, apo në zonat e tjera turistike, ashtu sikurse kanë marrë në konçension një burim ujor, një minierë, një kodër, një hidrocentral, një lagunë, një pasuri tjetër publike. Standardi duhet të sqarojë statusin kontabël të aktiveve afatgjata materiale dhe jo materiale, duhet të sqarojë dhe shpjegojë qënien të amortizueshme apo jo të amortizueshme, duhet të saktësojë periudhën dhe trajtimin kontabël të derisotëm dhe trajtimin kontabël nga sot e tutje. Praktikant kontabël krijojnë raporte komplekse fiskale. Besoj se kjo tërheq vëmëndjen e profesionistëve që punojnë në këta sektorë, por edhe të pronarëve të këtyre investimeve.